

Honingbijen in Amsterdam. Kunstraad Amsterdam.

Laat ik beginnen om een misverstand weg te nemen: bijen steken niet uit zich zelf. Een bij die steekt pleegt zelfmoord.. Als we goed voor bijen zorgen is er niets aan de hand en zijn het onze grootste bondgenoten in de strijd om het bestaan. Daar kijkt een stedeling misschien van op.

Economische noodzaak

Het overgrote deel van de stadsmensen kan zich waarschijnlijk niet voorstellen dat we zonder de hulp van honingbijen geen aspergesoep kunnen eten of bij de koffie een stukje aardbeientaart kunnen nuttigen. De appels, kersen en peren die op de markt te koop zijn, zijn er dankzij de bijen.. De bijdrage van honingbijen aan onze economie zal minstens enkele miljarden euro's bedragen. Dit is omdat bijen, in het bijzonder honingbijen veel van onze voedselbronnen bestuiven. Een aardbei groeit pas goed uit als deze door honingbijen is bestoven: dat wil zeggen dat het stuifmeel van de ene plant naar de andere wordt over gebracht. Onder natuurlijke omstandigheden, in dun bevolkte gebieden op aarde is dat niet zo'n groot probleem. Er zijn vele andere insecten die voor de bestuiving kunnen zorgen. De noodzaak van de hulp van honingbijen is het meest voelbaar in dicht bevolkte gebieden of in grote tuinbouwgebieden, waar zulke geweldige massa's voedsel moeten worden geproduceerd dat dit voor natuurlijke bestuivers een vrijwel onmogelijke opgave wordt. Hier is vaak een conflict met fanatieke natuurbeschermers, die vinden dat de wilde bijen deze planten moeten bestuiven. In de meeste tuinbouwgebieden van West-Europa is een economisch verantwoorde productie onmogelijk zonder inzet van honingbijen. De natuurlijke bestuivers kennen grote fluctuaties: het ene jaar kunnen ze massaal aanwezig zijn, terwijl ze het andere jaar kunnen ontbreken. Het zal iedereen duidelijk zijn dat dat geen basis is voor een economisch gezonde productiewijze. Een teler die het daarvan moet hebben zal spoedig failliet gaan. Bovendien zijn veel streken in het land minder geschikt voor massapopulaties wilde bijen terwijl ze wel geschikt zijn voor de tuinbouw. De teelt van bijen zal in te toekomst een steeds grotere rol gaan spelen. Niet alleen om miljarden monden te voeden, maar ook in de sierteelt. Veel bloemen en planten in de tuin zijn beschikbaar dankzij intensieve bestuiving van bijen. Zonder bijen geen zaad of te weinig zaad. Alleen daardoor kunnen veel tuinbouwproducten op een betaalbare wijze op de markt worden gebracht.

Bijenleven

Alle bijensoorten (hommels zijn ook bijen) leven primair van stuifmeel dat rijk is aan eiwitten. Dat hebben ze net als mensen nodig voor hun groei. Zonder stuifmeel kunnen bijen niet leven. Bijen zijn hyper vegetariërs. Dit in tegenstelling tot wespen die juist dierlijke eiwitten nodig hebben. Voor hun energie voorziening gebruiken bijen gewoonlijk nectar, een stroperige vloeistof die voornamelijk door nectarlieren in bloemen wordt afgescheiden. Als bloemen schaars zijn, wordt er ook zogenaamde bladhonig verzameld, dat is honingdauw die door bladluizen wordt afgescheiden. Dat is het spul dat de auto in de zomer zo kleverig maakt, maar zonder honingbijen zou het nog veel erger zijn. Een deel van deze nectar wordt door de bijen gebruikt. De rest wordt opgeslagen in de honingraat als wintervoorraad. Hierbij wordt de nectar afkomstig van de planten door een ingewikkeld proces in honing omgezet.. Als de raten vol zijn wordt de honing door de imker geoogst. Zolang er nog voldoende bloeiende planten zijn is dat geen probleem. De bijen blijven doorgaan met verzamelen, maar als de imkers alles afnemen, gaan de bijen zonder honing de winter in en zullen ze verhongeren. Om dat te voorkomen krijgen de bijen in september/oktober suikerwater gevoerd dat ze indikken en opslaan in de honingraat. Net als bij nectar gebeurt dit door massaal met de vleugels te wapperen. Een bijenvolk heeft op jaarbasis ca 40 tot 50 kg stuifmeel nodig. Eén bij leeft ca. 6 weken, dus heel het vliegseizoen (maart-september) moet er voldoende stuifmeelaanwezig zijn om een nieuwe generatie bijen voort te brengen. Door deze grote behoefte worden bloemen heel systematisch afgezocht en tegelijkertijd bestoven.

Hobbyimkers

In de eerste helft van de vorige eeuw, was het houden van honingbijen in de eerste plaats een bron van inkomsten in geld of in natura. Bijenhouden was ook vaak bijverdienste. Het aantal beroepsimkers is vandaag de dag op de vingers van twee handen te tellen. Ze verdienen hun brood hoofdzakelijk door

het verhuren van bijen aan fruit- en zaadtelers in verband met bovengenoemde bestuiving. De honing die dat oplevert kan gezien worden als bijverdienste. Het overgrote deel van de imkers is hobbyist en verhuurt wat bijenkasten aan fruittelers in ruil voor honing. In en rond Amsterdam komen naar schatting 60 van deze imkers met gemiddeld 5 tot 7 volken voor die er voor zorgen dat er minsten 20 miljoen bijen in het stedelijk gebied rond vliegen. Zeg maar ca 20 bijen op iedere inwoner. NB: volgens K.Galekamp zijn er 200 imkers, rekensom dus aanpassen!.

Betekenis Honingbijen voor Amsterdam

Wat betekenen die honingbijen nu voor Amsterdam? Het Amsterdamse groen zou er minder mooi zou uitzien zonder deze diertjes. Honingbijen bestuiven de planten in tuinen en parken, vooral fruitbomen, frambozen, bessenstuiken en rozenbottels. De volkstuincomplexen kunnen niet zonder bijen en dit geldt ook voor de stadstuinen. Zonder honingbijen kun je beter geen appels en perenbomen in de achtertuin planten. Bij de afwezigheid van deze dieren zullen er ook wel peren, appels en pruimen gaan groeien maar zeer waarschijnlijk veel minder en minder fraai gevormd. Een goed bestoven appel of peer is rond; als ze minder zijn bestoven zijn ze in ieder geval asymmetrisch. De bessenstruiken in de stad worden in de herfst en winter door veel bessen en zaadetende vogels bezocht; het overgrote deel van deze bessenstruiken zijn door honingbijen bevlogen. Honingbijen dragen bij aan het beeld van de stad en aan de recreatie van de stadsbewoners.

Bijen en kunst

Het kunstwerk van Mandersloot staat op een plek die niet direct met honingbijen in verband wordt gebracht. Het toont een relatie mens en natuur die zelfs in het hartje van de stad aanwezig is. In de stad zijn bijen van mensen afhankelijk, maar in zijn totaliteit mensen van bijen. De bijen zijn ook een graadmeter van de gesteldheid van de stad. Een relatie waar we niet alle dagen bij stilstaan, maar die door specialisten in alle werelddelen wordt onderzocht. Het gaat hier om de leefbaarheid van de stad. Niet de fysieke, maar de mentale leefbaarheid. Dit is een terrein van de omgevingspsychologie. In het kort komt het er op neer, dat groen en bloemen een positieve invloed hebben op de mentale toestand van mensen. Vreemd is dat niet want mensen hebben al eeuwen lang een bijzondere waarde gehecht aan bloemen. Loop het centrum van Amsterdam eens rond. In alle stegen, langs grachten, op woonboten en langs muren groeien bloeiende planten. Dat is ooit anders geweest. Het is een ontwikkeling die in de jaren60 is begonnen en ertoe heeft geleid dat veel 'stenige' plekken in Amsterdam er thans als juweeltjes uitzien. Al deze gevel-, tegel-, container- en watertuinen zijn uitstekende voedselplaatsen voor honingbijen. Door deze bloemen worden de laatste decennia veel hommels, andere wilde bijen en vlinders aangetrokken. Vogels komen op deze planten af voor hun zaden of zoeken er insecten. De stadsbewoner heeft zoveel natuur in de stad gemaakt dat honingbijen hier gemakkelijker kunnen leven dan in de vrije natuur of op andere plekken buiten de stad. Als er minder bloemen zijn, verdwijnen de bijen, vlinders en hommels of gaan ze dood. Maar voor de stad is het erger dat de (be)leefbaarheid voor mensen achteruitgaat.

In dit kader krijgt het kunstwerk van Frank Mandersloot een bijzondere betekenis die waarschijnlijk uniek is in de wereld, het is een barometer van het leefmilieu van Amsterdam waar we iedere dag naar moeten kijken. Niet alleen of het goed gaat met de bijen, maar misschien nog wel het meest of het goed gaat met ons zelf: met de stad.